

Әлем елдерінің экономикасының өсуінде банк секторының рөлін бағалау

А.Т. Адилбаева¹, А.Қайратқызы²
«Әлемдік экономика» білім беру бағдарламасының 4 курс студенттері
Ғылыми жетекші – PhD., аға оқытушы М.Р. Газизова
aruzhan.adilbayeva@mail.ru

Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды Бөкетов университеті

Түйіндеме: Мақалада экономикалық өсу мен оның ұлттық экономика деңгейіне әсері қарастырылған. Банктердің экономикалық өсуге қосатын үлесі, олардың несиелік беру, инвестиция құю және қаржылық қызметтер көрсету арқылы экономикадағы маңызды рөлі талданған.

Кілт сөздер: экономикалық өсу, банк секторы, несиелеу, Дүниежүзілік банк, инфрақұрылым, әлеуметтік дамуы, инвестициялар, кәсіпкерлік

Экономикалық өсу – барлық елдердің алдында тұрған негізгі мәселелердің бірі. Оның динамикасы бойынша ұлттық экономиканың дамуы, халықтың өмір сүру деңгейі, ресурстардың шектеулі проблемалары қалай шешілетіні бағаланады. Экономикалық өсу кез-келген экономикалық жүйелердегі қоғамдық өндірістің маңызды сипаттамасы болып табылады [3].

Елдің экономикалық өсуінде банк секторы маңызды орын алады. Мәселен, несиенің негізгі жеткізушісі ретінде ол адамдарға тұтынушылық мақсаттар үшін, мысалы автомобильдер мен үйлер сатып алуға, ал кәсіпорындарға жабдықтар сатып алуға, өз қызметін кеңейтуге және жалақы төлеуге қажетті қаражаттармен қамтамасыз етеді. Банктер сонымен қатар салымшыларға ақшаларын сақтау үшін қауіпсіз орын ұсынады, сондай-ақ олар бойынша белгілі бір пайыздарды алады. Несиелік және дебеттік карталар, сондай-ақ банктер ұсынатын тексеру шоттары күнделікті транзакциялардың барлық түрлерін жеңілдетеді.

Банк секторы да ірі жұмыс беруші болып табылады. Мысалы, 2022 жылы Америка Құрама Штаттарында тек FDIC сақтандырылған коммерциялық банктерде 2 миллионға жуық адам жұмыс істеді.

Сонымен қатар банктер жаңа стартаптар мен кәсіпкерлікке инвестиция тарту арқылы бизнестің өсуіне ықпал етеді, ал шағын және орта бизнестер экономиканың өсуіне елеулі әсер тигізеді [4].

Мысалы, Дүниежүзілік Банктің жобалары мен операциялары кедейлікті азайту стратегияларын іске асыру шеңберінде табысы төмен және орташа елдерге қолдау көрсетуге бағытталған. Елдер жалпыға бірдей білім беруді қамтамасыз етуден бастап сапалы жолдар салуға дейін, денсаулық сақтауды дамытудан бастап басқаруды жетілдіруге және экономикалық өсуге қол жеткізуге дейін – халықтың сапалы өмір сүру деңгейін жақсарту мақсатында бірқатар секторларда реформалар жүргізу және инвестицияларды жүзеге асыру стратегияларын әзірлейді.

Дүниежүзілік банк Қазақстанда бірқатар жобалардың дамуында қолдау көрсетті:

- Дүниежүзілік банк 2009 жылдан бастап Қазақстандағы Батыс Еуропа – Батыс Қытай дәлізінің дамуын қолдады, ол дәліз бойында орналасқан аймақтарда тұратын шамамен 5,5 миллион адамды байланыстырады және бүкіл аймақтың экономикалық ландшафтын түбегейлі өзгертті.

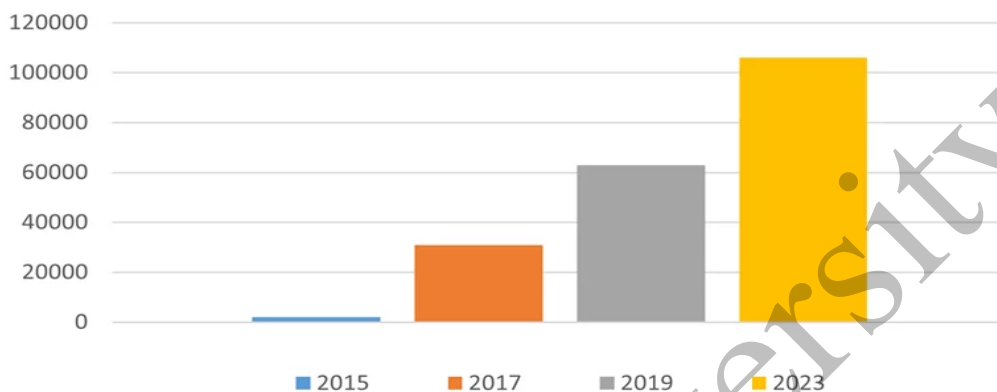
- Дүниежүзілік Банктің сауалнамасы респонденттердің 43%-ы "оңтүстік-батыс жолдары" жобасының негізінде жұмыс орындарының және табыс табу мүмкіндіктерінің кеңеюін көрсетті, ал 93% - ы жоба аяқталғаннан кейін өмір сүру сапасының жоғарылағанын атап өтті.

- Дәліз арқылы жүру уақыты шамамен 67% - ға қысқарды, ал 1600 км - ден астам жаңа жоғары сапалы жолдардың арқасында қозғалыс жылдамдығы 25 км/сағ-тан 80 км/сағ-қа дейін үш есе өсті.

- Батыс Еуропа-Батыс Қытай халықаралық транзиттік дәлізін модернизациялау жол пайдаланушыларының шығындарын 35%-ға қысқартты.

- Жаңа инфрақұрылым негізгі қызметтерге жылдам және қауіпсіз қол жеткізуді қамтамасыз етті, бұл 2009 және 2019 жылдар аралығында жолдармен қызмет көрсетілетін аудандарда ана өлімінің 62% - ға төмендеуіне ықпал етті.

- Жоба аймақтық дамуды ынталандырды және жастардың көші-қонын тежеді, 50 000-нан астам құрылыс жұмыс орындары мен 1200 тұрақты жолдарды күтіп ұстау орындарын құрды, әсіресе оқытуға, жаңа біліктілікке ие болуға және әйелдерге тең жағдай жасауға назар аударды, бұл аймақтағы әлеуметтік ұтқырлықтың катализаторы болды [7].

1-сурет. Қазақстан арқылы Қытайдан Еуропаға автомобиль жүк транзиті, мың тонна
Е с к е р т у – [7] дереккөзі

Қытайдан Еуропаға Қазақстан арқылы автомобиль жүк транзиті 2015 жылғы 1195,9 тоннадан 2023 жылы 106112,7 тоннаға дейін ұлғайып, 88 есеге жуық өсті [1].

Байланыстың жақсаруы қоғамдық денсаулық сақтауға айтарлықтай әсер етті: көлік дәлізінің бойында орналасқан төрт өңірде ана өлімінің көрсеткіштері орта есеппен 61% - ға төмендеді, ал үш өңірде одан да айтарлықтай төмендеуге қол жеткізілді: Қызылорда облысында 87,5% -ға, Түркістан облысында 75,4% - ға және Жамбыл облысында 70% - ға [1].

Осылайша, банк-ақша және бағалы қағаздармен түрлі операциялар жүргізетін және қаржылық қызметтер көрсететін қаржы-несие ұйымы. Банктер экономиканың маңызды секторларының экономикалық прогресіне көмектеседі, сондай-ақ оның қозғалысын нарыққа бағыттайды. Сол себептен, әлем елдерінің экономикасының өсуінде банк секторы маңызды рөл атқарады деп айтуға болады [2].

Әдебиеттер тізімі:

- 1) «Ұлттық Статистика Бюросы» ресми сайты: <https://stat.gov.kz/>
- 2) «Банк 4.0: жаңа қаржылық шындық», Бретт Кинг, 2022ж.
- 3) «Әлемдік экономика», Рыбина З.В., 2021ж.
- 4) «DeFi және қаржы секторының болашағы», Ашвин Рамачандран, Джоуи Санторо, Кэмпбелл Р. Харви, 2023ж.
- 5) <https://www.investopedia.com/ask/answers/032315/what-banking-sector.asp#toc-the-bottom-line>
- 6) <https://ranking.kz/rankings/banking-and-finance-rankings/tsifrovye-banki-kazahstana-chislennost-aktivnyh-polzovateley-onlayn-servisov-bankov-perevalila-za-22-milliona.html>
- 7) Дүниежүзілік банктің ресми сайты: <https://www.worldbank.org/en/results/2024/07/11/how-new-roads-in-kazakhstan-create-jobs-save-lives-and-boost-trade>